

REGERINGSRÄTTENS DOM

Mål nr
7855-07

meddelad i Stockholm den 14 maj 2009

KLAGANDE OCH MOTPART

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

MOTPART OCH KLAGANDE

AA

Ombud: Advokat Björn Gärde
Björn Gärdes Advokatbyrå AB
Box 2005
131 02 Nacka

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Stockholms dom den 17 december 2007 i mål nr 7133-06,
se bilaga

SAKEN

Återkallelse av läkarlegitimation m.m.

REGERINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Regeringsrätten upphäver kammarrättens och länsrättens avgöranden och fastställer Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnds beslut att återkalla AAs legitimation som läkare.

Regeringsrätten avslår AAs yrkande om ersättning för rättegångskostnader.

Dok.Id 68593

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Wallingatan 2

Telefon
08-561 676 00
E-post: regeringsratten@dom.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00-12:00
13:00-15:00

YRKANDEN M.M.

Socialstyrelsen yrkar att Regeringsrätten återkallar AAs legitimation som läkare. Styrelsen anför bl.a. följande.

AA har varit grovt oskicklig i sin verksamhet som läkare genom att i stor omfattning avvika från vetenskap och beprövad erfarenhet vid behandling av allvarliga sjukdomstillstånd. Han har vid ett flertal tillfällen kritiserats av tillsynsmyndigheten med krav på att han ska behandla patienter i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Den 24 januari 1992 tilldelades han en varning av Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd. Grunden för disciplinpåföljden var att AA utfärdat ett vårdintyg för psykiatrisk tvångsvård på ett otillräckligt underlag.

Kammarrättens skrivning i domskälen att Socialstyrelsen trots konstaterade allvarliga brister inte "visat tillräckligt underlag" för att en återkallelse ska kunna ske är alltför vag och otydlig. Domskälen måste vara så detaljerade att det är möjligt för tillsynsmyndigheten och andra berörda att få rimlig vägledning när det gäller kraven på bevisning och dess omfattning.

Bestämmelserna om återkallelse av legitimation har tillkommit i syfte att så långt som möjligt skydda patienter från de risker och skador en ovetenskapligt grundad verksamhet kan medföra. En viktig följd av att en läkare avviker från vetenskap och beprövad erfarenhet är att korrekt behandling kan försenas, vilket kan förvärra patientens grundtillstånd. Sådan behandling kan också skapa felaktiga förväntningar hos patienter. Att vissa patienter i ett kortare perspektiv kan uppleva en förbättring förändrar inte den medicinska "hotbild" som uppstår genom ovetenskaplig behandling, vilket inbegriper en avsaknad av ett differentialdiagnostiskt förhållningssätt till de symptom patienterna uppvisar.

AAs behandlingsmetod med EDTA kan ge kalciumbrist och skador på njurarna. Ansvarsnämnden har uttalat att AA i ett av patientfallen ordinerat en behandling som inte är riskfri (patientfall 2) och att han i ett annat patientfall, genom att bibringa patienten tron att hon led av elöverkänslighet, bidragit till att hon inte fått adekvat behandling (patientfall 7). Vid prövningen av om AAs agerande ska leda till återkallelse av hans legitimation som läkare saknar det betydelse att hans handlande i det konkreta fallet inte medfört någon patientskada.

AA har åsidosatt grundläggande krav vid vård av patienter. Av Socialstyrelsens fleråriga erfarenhet av AAs agerande, bekräftad genom hans argumentation i kammarrätten, framgår att han även fortsättningsvis kommer att åsidosätta dessa.

Ytterligare en aspekt som har betydelse i målet är att AA har egen privat praktik, vilket innebär att han i realiteten är vårdgivare, verksamhetschef samt hälso- och sjukvårdspersonal i en och samma person. Andra möjligheter att hantera en verksamhet av detta slag, t.ex. genom yrkande om föreläggande eller förbud, är begränsade eftersom en läkare i AAs situation kan fortsätta med behandlingsmetoderna inom ramen för en annan privat verksamhet. Någon annan

form av verkningsfullt ingripande än återkallelse av legitimationen finns sålunda inte i detta fall.

AA yrkar att Regeringsrätten upphäver kammarrättens dom att ålägga honom disciplinpåföljd. Han yrkar också ersättning för sina rättegångskostnader. Till stöd för sin talan anför han bl.a. följande.

Den av honom givna behandlingen står i överensstämmelse med metoder som är beprövade och erkända i den internationella medicinska vetenskapen, varför behandlingen är tillåten även i Sverige. Av praxis från EG-domstolen framgår att villkor för att sjukvård ersätts är att behandlingen kan betraktas som sedvanlig i de berörda yrkeskretsarna. Svenska läkare har rätt och skyldighet att utföra sin undersökning och behandling enligt en behandlingsmetod som är tillräckligt beprövad och erkänd i den internationella medicinska vetenskapen. Det av Socialstyrelsen uppställda kravet att varje i Sverige av läkare företagen behandling ska vara förenlig med svensk vetenskap strider mot EG-rätten och Regeringsrättens praxis (RÅ 2004 ref. 41).

I hans fall rör kritiken i huvudsak patienter som behandlats dels för biverkningar från dentalt amalgam, dels för elöverkänslighet. Patienterna har förbättrats eller blivit friska. Med tanke på den positiva effekten av hans behandlingar och den internationella användningen av EDTA som medel mot metallförgiftningar har han inte gjort något fel.

För att utreda och fastställa vad som är gällande vetenskap och beprövad erfarenhet i fråga om biverkningar av dentalt amalgam tillsattes en statlig utredning, Dentala Material och Hälsa (SOU 2003:53). Det är enligt utredningen allmänt känt att många människor har blivit sjuka av amalgamlagningar i tänderna på grund av att dessa ständigt avger kvicksilver. Utredningen anger som symptom metallsmak i munnen, smärta och värk i ansikte och käkar som ökar respektive minskar i samband med ökad respektive minskad exponering för kvicksilver, t.ex. vid isättning och utborrning av amalgam. Utifrån dessa symptom har han ställt diagnosen misstänkt kronisk kvicksilverförgiftning. För att ställa diagnosen kronisk kvicksilverförgiftning har han använt sig av symptomen i kombination med att förhöjda halter av kvicksilver kunnat påvisas i ryggmärgsvätska, i enstaka blodkroppar, urin, blod, plasma, saliv eller annan vävnad. Han har inte ställt någon diagnos eller ordinerat någon behandling utan vetenskapligt stöd i SOU 2003:53. Socialstyrelsens vägran att följa vetenskap och beprövad erfarenhet och i stället anse sig ha rätt att följa sin egen icke bindande uppfattning utgör ett brott mot vetenskap och beprövad erfarenhet. Till stöd härför åberopas skrivelse från Riksdagens utredningstjänst (Dnr 2001:2867).

Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd har brustit i sitt ansvar genom att inte självständigt utreda om amalgam ger sjukdom utan bara hänvisat till en gammal fras "amalgam ger inte generell sjukdom". För det fall hans metoder inte skulle anses överensstämma med beprövad erfarenhet gäller att nya metoder får

Mål nr
7855-07

användas under förutsättning att de används kritiskt, vilket har skett i samtliga aktuella fall. Behandlingen av patienterna har inte inneburit någon risk för skada.

Skulle Regeringsrätten finna att han uppsåtligen eller av oaktsamhet inte fullgjort vad som åligger honom som läkare är felet av sådan art att endast disciplinpåföljd hade kunnat komma ifråga. För det fall han gjort sig skyldig till förseelser som motiverar disciplinpåföljd har merparten av förseelserna ägt rum före den 9 juni 2003 och är därmed preskriberade. Det ska inte vara möjligt för Socialstyrelsen att kringgå preskriptionsreglerna genom att yrka återkallelse av legitimation där disciplinpåföljd inte är möjlig på grund av preskription. Hans behandlingar har inte på något sätt undergrävt den tillit allmänheten har rätt att hysa till en legitimerad yrkesutövare, varför det saknas skäl att återkalla hans legitimation. Socialstyrelsen har inte visat att det föreligger grund för återkallelse av hans legitimation som läkare. Han bestrider Socialstyrelsens påstående att han inte heller fortsättningsvis kommer att rätta sig på grund av en disciplinpåföljd och att återkallelse av hans legitimation därför är den enda utvägen.

Regeringsrätten har i mål om återkallelse av legitimation som sjuksköterska, RA 2000 ref. 10, angivit en preskriptionstid om tre år i förhållande till prövnings-tillfället i Regeringsrätten. Med tillämpning av den preskriptionstiden i fråga om återkallelse av hans legitimation ska inget som inträffat före den 31 december 2005 beaktas, om Regeringsrättens avgörande inte föreligger före den 31 december 2008.

Parterna bestrider bifall till varandras överklaganden.

SKÄLEN FÖR REGERINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Enligt 2 kap. 1 § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område (LYHS) ska den som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen utföra sitt arbete i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. En patient ska ges sakkunnig och omsorgsfull hälso- och sjukvård som uppfyller dessa krav. Vården ska så långt som möjligt utformas och genomföras i samråd med patienten. Patienten ska visas omtanke och respekt. Av 4 § följer att den som i sin yrkesverksamhet inom hälso- och sjukvården utfärdar ett intyg om någons hälsotillstånd eller vård ska utforma det med noggrannhet och omsorg.

Av 5 kap. 3 § LYHS framgår att disciplinpåföljd får åläggas om någon som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen uppsåtligen eller av oaktsamhet inte fullgör en sådan skyldighet enligt bl.a. 2 kap. 1 och 4 §§ eller någon annan föreskrift som är

Mål nr
7855-07

av direkt betydelse för säkerheten i vården. Om felet är ringa eller om det framstår som ursäktligt får disciplinpåföljd underlåtas. Disciplinpåföljd är erinran eller varning. Disciplinpåföljd får enligt 5 kap. 5 § inte åläggas någon om han eller hon inte har underrättats om anmälan inom två år efter förseelsen.

Förutsättningarna för återkallelse av legitimation regleras i 5 kap. 7 § LYHS. Såvitt är av intresse i detta mål gäller att en legitimation ska återkallas om den legitimerade varit grovt oskicklig vid utövning av sitt yrke eller på annat sätt visat sig uppenbart olämplig att utöva yrket. Av förarbetena till denna bestämmelse framgår att grov oskicklighet i yrkesutövningen kan bestå i ett allvarligt misstag eller flera försummelser av mindre allvarlig art (prop. 1978/79:220 s. 53).

I sin anmälan till Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd har Socialstyrelsen anfört att AAs verksamhetsredovisning för 2002 visar att den vanligast förekommande diagnosen var ”kronisk tungmetallintox” och den näst vanligaste var ”elöverkänslighet”. Av anmälan framgår vidare att Socialstyrelsens regionala tillsynsenhet i beslut den 30 januari 1996, den 24 juni 1997 och den 17 februari 1998 har riktat kritik mot AA för behandling och intygsskrivning i flera fall. Det framgår också att Socialstyrelsen i samband med ett tillsynsbesök hos AA i december 2003 har inhämtat och granskat journaler som avser 36 av hans patienter. I anmälan redovisas 11 av dessa patientfall. Med utgångspunkt i den redovisningen har styrelsen riktat följande kritik mot AAs verksamhet.

1. Patienter har behandlats med EDTA utifrån bristfällig diagnossättning (fyra patienter).
2. Patienter har behandlats med EDTA på icke godkända indikationer (två patienter).
3. Diagnoser har ställts utifrån metoder som inte är vetenskapligt förankrade (nio patienter).

Mål nr
7855-07

4. Läkemedel, sprutor och kanyler har förskrivits utan den försiktighet som föreskrivs i läkemedelsförordningen (fyra patienter).
5. Dokumentationen av diagnos, status, bedömning och planering är bristfällig och ger inte tillräckligt underlag för adekvata bedömningar av patienternas tillstånd (åtta patienter).
6. Intyg har utfärdats utan noggranna undersökningar och utifrån osäkert medicinskt underlag (fyra patienter).
7. Behandlingsmeddelande i fråga om intravenös infusion har utfärdats på ett sätt som inte är godtagbart (fyra patienter).

Regeringsrätten gör följande bedömning.

Av den utredning som Socialstyrelsen har åberopat i målet framgår att AA vid åtskilliga tillfällen och under lång tid har ställt vissa diagnoser – tungmetallförgiftning och elöverkänslighet – utan tillräckligt vetenskapligt stöd och utan att ha beaktat andra tänkbara diagnoser som kunnat förklara patienternas besvär. Han har på grundval av sina diagnoser genomfört behandlingar som inte står i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet och som inte heller kunnat motiveras på annan grund. Behandlingarna har inte varit riskfria. Utredningen visar också, i förening med vad AA själv anfört i målet, att bristerna i fråga om diagnoser och behandling är systematiska och avsiktliga. Han har inte heller förändrat sin verksamhet i dessa delar trots att Socialstyrelsen vid flera tillfällen riktat kritik mot den. AA måste mot den angivna bakgrunden anses ha varit grovt oskicklig vid utövningen av sitt yrke. Därför – och då vad AA har anfört inte föranleder annan bedömning – ska hans legitimation som läkare återkallas.

AA:s yrkande om ersättning för rättegångskostnader kan lagligen inte bifallas och ska därför avslås.

Susanne Billum

Kjerstin Nordborg

Annika Brickman

Henrik Jermsten

Olle Stenman

Katarina Dunnington
Föredragande regeringsrätts-
sekreterare

Avd. II
Föredraget 2009-03-04